

Valsts prezidenta Egila Levita runa Skola2030 konferencē “Skola katram bērnam”

Publicēts: 18.08.2020.

[Egils Levits](#)

Dārgie skolotāji!

Skola2030 projekta vadītāji un īstenotāji!

Man ir tas gods jūs uzrunāt brīdī, kad paveikts liels darbs, sagatavojot jauno izglītības satura un mācīšanās pieejas reformu. Paldies jums par padarīto!

Tomēr mēs visi apzināmies, ka priekšā ir vēl lielāks uzdevums, proti, īstenot šo reformu.

I

Godātie skolotāji!

Sabiedrība ir uzticējusi skolai un skolotājiem lielu atbildību. Šī atbildība ir veidot mūsu nākotnes kopdzīves telpu.

Sabiedrības kopdzīves telpas kvalitāte ir atkarīga no tās iemītniekiem – no mums, kuri to veido tagad, no bērniem un jauniešiem, šodienas skolēniem, kuri to veidos pēc 20, 30 un 50 gadiem.

Tāpēc, manā ieskatā, šīs izglītības reformas mērķi ir jābūt ietvertai un sabiedrībā izdiskutētai atbildei, kādus mēs gribam redzēt tos cilvēkus, kuri veidos Latvijas kopdzīves telpu 2030. gadā, pēc tam 2040., 2050. gadā utt. Tai skaitā apzinoties, ka pārmaiņas izglītībā ir process, kas sastāv no uzlabojumiem un arvien jaunām reformām, kas vienmēr cenšas pietuvoties ideālajam mērķim,

un tas nav vienreizēji paveicams darbs.

Esmu pārliecināts, ka izglītības darbinieki reformas sagatavošanas laikā ir daudz diskutējuši, par kādu personību tapt ar skolas atbalstu, kādiem būtu jābūt tiem cilvēkiem, ar kuriem kopā veidosim savu valsti nākotnē.

II

Tomēr mani pārsteidz, ka diskusijas par izglītības mērķi nav politikas veidotāju, filozofu, intelektuāļu un visplašākās sabiedrības nepārtrauktā uzmanības centrā. Vairāk dzirdamas sūdzības par to, kas nav labi, vai prasmju vai zināšanu uzskaitījums, kas būtu nepieciešams topošajam darba spēkam. Vairāk tiek spriests par cilvēku kā līdzekli, piemēram, ekonomikai, nevis personību kā mērķi. Manuprāt, publiskajā telpā pietrūkst pozitīvas diskusijas, kurā kristalizētos izpratne par šo latviešu tautas ilgtspējas stratēģiski svarīgo jautājumu un kas palīdzētu gan vecākiem, gan skolotājiem, gan sabiedrībai kopumā izprast katra atbildības daļu jauno personību audzināšanas procesā.

III

Man jāatzīmē, ka citās Eiropas valstīs diskusijas par izglītības mērķiem ir daudz pamanāmākas. Ir pat konstitūcijas, kur šie mērķi ir ierakstīti.

Piemēram, Vācijas federālās zemes Bavārijas konstitūcijā ir teikts, ka izglītības mērķis ir ne tikai dot zināšanas un prasmes, bet arī veidot jaunā cilvēka raksturu un sirdi, ka skolai jāiemāca izpalīdzība un prieks uzņemties atbildību, atvērtība patiesajam, labajam un skaistajam. Uzsvērts, ka skolai ir jāaudzina demokrātijas garā un jāieaudzina mīlestība uz savu dzimteni un vācu tautu.

Savukārt Austrijas konstitūcijas 14. pantā ir noteikts, ka "demokrātija, cilvēcība, solidaritāte, miers un taisnīgums, kā arī atvērtība un iecietība pret cilvēkiem ir skolas pamatvērtības, uz kā pamata tā nodrošina augstāko iespējamo izglītības līmeni visiem iedzīvotājiem neatkarīgi no izcelsmes, sociālās situācijas un finansiālā stāvokļa un nodrošina to vislabākajā kvalitātē". Tāpat ir teikts, ka jaunajiem cilvēkiem ir jābūt "radošiem, spējīgiem orientēties uz sociālām, reliģiskām un morālām vērtībām, uzņemties atbildību par sevi, līdzcilvēkiem, apkārtējo vidi un par nākamajām paaudzēm".

Protams, varētu teikt, ka tās ir deklarācijas, taču rietumu tiesību juridiskajā domāšanā šie konstitucionālie noteikumi nav tukšas deklarācijas, bet gan skaidri, juridiski uzdevumi valsts pārvaldei un skolām. Šeit pēc būtības ir aprakstīts jaunais cilvēks, kādu sabiedrība vēlas redzēt.

Dažādo izglītības mērķu saskaņošana, to efektīva īstenošana ir ikdienas politikas un sabiedrisko diskusiju jautājums. Tādēļ izglītības mērķi un vēl jo vairāk to apgušanas un īstenošanas metodes atrodas pastāvīgas, demokrātiskas sabiedrības diskursā. Manuprāt, arī mūsu sabiedrības diskursā un apziņā vajadzētu vairāk runāt un nonākt pie secinājumiem, kādiem ir jābūt šiem mērķiem un kā vislabāk tos sasniegt.

Es minu šos divu konstitūciju noteikumus tikai kā piemērus. Mums arī, protams, šie mērķi ir noteikti likumā, taču ne Satversmē.

IV

Godātie izglītības darbinieki!

Skola2030 reformas centrā ir likti trīs vārdi: zināšanas, prasmes un attieksmes. Reformas mērķos nozīmīgs akcents ir likts uz tādās personības sagatavošanu, kura spētu sekmīgi darboties 21. gadsimta mainīgajā un neparedzamajā vidē. Tas arī ir pareizi.

Tomēr savā šodienas uzrunā es vēlos pievērsties reformas trešajam vārdam – 'attieksmes'.

Attieksmes ir vērtību izpaušme vai vērtību ārējā čaula. Personības centrā ir vērtības, tās izpaužas attieksmēs un rīcībā. Vērtību pamatus, protams, ir jāieliek ģimenei, bet visnozīmīgākajā veidā personības vērtību sistēma veidojas tieši skolas gados.

Latvijas valsts pamatlikumā nav tiešā vārdā *expressis verbis* nosaukti izglītības mērķi, kā tas ir manis minētajos piemēros. Tomēr

mūsu valsts un sabiedrības kopējās vērtības, kas ir ietvertas Satversmes ievadā, ir svarīgs pamats, kurā balstīties, domājot par jauno pilsoņu audzināšanu.

Tādējādi Satversmes ievadā ir ietverta jēbūtība, tas vērtību kopums, kas veidotu jēdzīgu Latvijas kopdzīves telpu, ko katras paaudzes laikā mēs cenšos uzlabot.

V

Satversmē uzsvērtās vērtības veido noteiktu sistēmu. Cilvēka cieņa un brīvība nodrošina personības brīvu attīstību, respektējot citu brīvību. Savukārt vienlīdzība nav vienādība, bet gan aicina pret katru Latvijas pilsoni attiekties kā vienvērtīgu. Solidaritātes, taisnīguma un godīguma vērtības ir pamats sabiedrības labai sadarbībai un kvalitatīvas koptelpas pastāvēšanai. Rūpes par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu uzsver ne vien atbildību par katra paša dzīvi, bet arī ne mazāk svarīgu indivīda sociālo un demokrātisko pienākumu. Atbildība pret nākamajām paaudzēm, vidi un dabu nozīmē, ka mūsu paaudzei nav tiesību notērēt un noplicināt šodienas pasauli, bet tā jānodod nākamajām paaudzēm vismaz tikpat labā kārtībā, kādā to esam saņēmuši, ja ne labākā.

Skolotāji!

Vērtības nepastāv izolēti pašas par sevi. Tās arī nav harmoniskas, nepretrunīgas. Bieži tās nonāk pretrunā cita ar citu. Tādēļ vēl svarīgāka par pašām vērtībām ir vērtību sistēma ar savām hierarhijām un morālajām dilemmām. Tieši morālās dilemmas, kad ir jāizšķiras starp divām vai vairāk vērtībām, atklāj attiecīgās sabiedrības vērtību sistēmu. Katram cilvēkam tā ir konkrēti sava, taču lielākoties tā vienā sabiedrībā tomēr ir kopīga. Tieši šī kopīgā vērtību sistēma raksturo konkrēto sabiedrību kā tādu. Un tā savukārt atrodas ciešā saistībā ar attiecīgo valsts iekārtu. Autoritārā, totalitārā sabiedrībā ir sava vērtību sistēma, demokrātiskā sabiedrībā tā ir cita, kas būtiski atšķiras no autoritāras vai totalitāras sabiedrības vērtību sistēmas.

Satversme nosaka, ka Latvija ir demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga un nacionāla valsts. Mūsu sabiedrības vērtību sistēmai ir jābūt saskaņotai ar šo mūsu Satversmes noteikto valsts iekārtu. Demokrātija, tiesiskums, sociālā atbildība un latviskums, kas ietver latviešu nācijas vēsturisko mantojumu, latviešu valodu un kultūru, ir vienojoši mūsu valsts iekārtas elementi. To darbības pamats ir tas, ka pilsoņi ir pieņēmuši šīs minētās vērtības un šo mūsdienu Latvijai raksturīgo vērtību sistēmu kopumā.

Šo vērtību un jo sevišķi šīs vērtību sistēmas apjēgšanā, pieņemšanā un tālāknodošanā skolas un jūsu, skolotāju, loma ir neatsverama. Tāpēc ikdienā, rūpējoties par skolēnu zināšanām un prasmēm, būtu nepieciešams lielāku uzmanību veltīt tieši vērtībām un vērtību sistēmām. Proti, mācību procesā runāt par morālām dilemmām, kad ir jāizšķiras konkrētā gadījumā starp dažādām vērtībām. Katrai sabiedrībai šīs morālās atbildes uz morālajām dilemmām ir citādākas. Demokrātiskā sabiedrībā šādas atbildes ir specifiskas tieši demokrātiskai valsts iekārtai.

VI

Godātie skolotāji!

Pavasaris mums ir atnesis papildu pārbaudījumus. Attālinātā dzīve deva grūdienu tehnoloģiju izmantošanai, tai skaitā izglītības procesā, un vienlaikus uzrādīja arī vājās vietas. Izglītības sistēma apbrīnojami ātri pārslēdzās uz attālināto izglītību un spēja bez pārrāvuma nodrošināt mācības. Tas, protams, nebija viegli, taču jūs, dārgie kolēģi, to paveicāt.

Tomēr attālinātā mācīšanās atņēma mums arī kaut ko ļoti būtisku – skolotāja tiešo saskarsmi ar jauno cilvēku, jaunieci. Protams, skolā ienāks arvien jaunas tehnoloģijas un metodes, tomēr klātienes kontaktu, sadarbību ar skolotāju nekas nevar aizstāt. Šis tiešais kontakts, iedziļināšanās katra bērna un jaunieša personībā ir nepieciešama, lai palīdzētu atrast viņā maksimālās spējas. Skolai nav jāvienādo skolēni, bet jācenšas vienādot viņu starta iespējas, it īpaši apzinoties nevienlīdzību, kas pastāv sabiedrībā. Šo var nosaukt par solidaritātes korekciju, un to veikt ir arī skolas pienākums.

VII

Dārgie izglītības darbinieki un skolotāji!

Es pateicos jums, ka esat gatavojuši un paši mācījušies, lai taptu šī nozīmīgā izglītības reforma.

Es vēlu jums sekmes un panākumus jaunajā mācību gadā, šo pieeju īstenojot ikdienā. Jūsu sekmes un panākumi nozīmē arī mūsu visu kopīgās sekmes. Paldies jums!

<https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidenta-egila-levita-runa-skola2030-konference-skola-katram-bernam>